

Cooperació catalana

Fundació
ROCA GALÈS
CATALUNYA

Juliol 2023

Any 44è

PVP 3,00 €

Llegeix la revista mensual del cooperativisme català — rocagales.cat

La Renegà, cooperativa d'habitatge feminista

Pàg. 10

Entrevista,
Kali Akuno
de Cooperation Jackson

Pàg. 13

FESSrural:
acostar l'ESS i els
territoris de muntanya

Pàg. 16

Model productiu
i ESS
Jordi Garcia

Pàg. 19

Salut laboral per a persones i organitzacions.

Transformem el nostre entorn mitjançant aportacions de caràcter social amb la fórmula cooperativa com a motor de canvi.

- Integració de la prevenció de riscos laborals, des de la proximitat i la implicació.
- El BenEstar de les persones, el motor de l'Economia.

Confiança

Comunitat

Coneixement

SelPrA
sepra.coop

Assegurem compromís

Descobreix les assegurances ètiques i solidàries

Amb Arç Cooperativa pots fer un consum responsable tot impulsant el mercat social

www.arc.coop

FEM ECONOMIA SOCIAL

Serveis per a entitats i col·lectius d'economia social i autònoms

Ajudem en el dia a dia: gestió
Aportem totes les eines: formacions
Impulsem idees: assessorament
Fem créixer projectes: acompanyem

També intervenim en processos de
remunicipalització i relleu empresarial

 Col·lectiu Ronda
Gestió · Assessorament · Formació

Trafalgar, 50-52 baixos, Barcelona | 93 268 21 99 | cronda.coop | info@cronda.coop

Segueix-nos a les xarxes

@rocagales

/FundacioRocaGales.5

rocagales.cat

Editora: Fundació Roca Galès

Redacció i administració:

Aragó, 281, 1r 1a 08009 Barcelona
Tel. 93 215 48 70 - cc@rocagales.cat
www.rocagales.cat

Coordinació: Agnès Giner.

Consell assessor: Berta Alarcó, Josep Edo, Agnès Giner, Carla Liébana, Antònia Montaner, Ricard Pedreira, Xavier Pié, Joseba Polanco, Jordi Rojas, Àlex Romaguera, Jordi Via i Armand Vilaplana.

Els autors són responsables dels articles signats. Ni la direcció de la revista ni els editors comparteixen per força les opinions que puguin reflectir els textos aquí inscrits

Foto portada: La Renegà, SCCL.

Disseny, maquetació i impressió:

L'Apòstrof, SCCL, i Cevagraf, SCCL

Dipòsit legal B-22.823/80

Edició impresa: ISSN 1133-8415.

Edició digital: ISSN 2696-9386.

Aquesta revista ha estat impresa en paper ecològic.

 Generalitat de Catalunya

Sumari

04

TORNAVEU

Ramon Roig.

05

EDITORIAL

Universitat d'Estiu del Cooperativisme: actuem davant els reptes de la transició ambiental, econòmica i social.

06

NOTICIARI

Agnès Giner

09

COOPERATIVES DE CATALUNYA

Manifest Diadacoop.

10

LES NOSTRES COOPERATIVES

La Renegà, cooperativa d'habitatge feminista.
Pep Valenzuela

13

L'ENTREVISTA

Kali Akuno.
Núria Segura

16

ECONOMIA PER LA VIDA

El FESSrural acosta l'economia solidària i els territoris de muntanya.

19

COOPERATIVISME

Model productiu i economia social i solidària.
Jordi Garcia

23

REFLEXIONS

Paraules carregades de sentit.
Josep Busquets

26

RESSENYA

Entre les ruïnes de l'economia i la política.
Ricard Pedreira

Un parell de preguntes (que són tres) a:

Ramon Roig Solé

(Ribera d'Ondara, 1965), economista

Del cooperativisme, em semblen atractius

els valors. Des del meu punt de vista, en el gruix de l'activitat cooperativista hi ha presents habitualment un nivell de valors molt per sobre dels que ens trobem en el món mercantil. Com diu la dita, és cert que "l'hàbit no fa el monjo", perquè també en el món cooperativista ens trobem amb pràctiques que, senzillament, desqualificaríem; de la mateixa forma que en el món mercantil hi ha praxis més que lloables. Però crec que és oportú dir que, en el món cooperativista, hi ha uns valors que, en termes generals, estan molt per sobre dels que ens trobem habitualment en el món mercantil, ja sigui en relació amb la paritat de gènere, la democràcia interna, les condicions de treball o el respecte mediambiental.

En canvi, del cooperativisme, no em convenç

que a vegades sembla que ens centrem més a destacar les diferències dins del mateix món cooperatiu que no pas respecte al món mercantil.

En cas de crear una empresa, optaria

pel cooperativisme, sí. De totes totes. De fet, al llarg de la meua vida em considero només part constituent d'una única empresa, i aquesta ha estat una cooperativa de consumidors. Es tracta de Balenyà

Sostenible, de la qual soc membre fundador, juntament amb nou altres sòcies (atès que estàvem en període Covid i no era factible que n'hi participessin més).

Per mi totes les fórmules de cooperativisme tenen quelcom d'especial. Però, d'entre totes, el cooperativisme de consum el considero especialment destacable i màgic. Una màgia que de tant en tant succeeix malgrat aquesta idea, possiblement certa, d'una societat cada vegada més individualista. Cada vegada que neix una cooperativa de consumidors i usuaris hauria de ser una cosa a celebrar, perquè al final és l'empoderament de la societat en favor d'un propòsit, d'un objectiu compartit, d'ajuntar esforços per canviar coses. I màgic perquè també és el model que neix més feble, fruit de confluïr un bon grapat de voluntarismes, de necessitats de l'entorn, d'oportunitats per crear i d'impuls d'un grup de persones que es posen al capdavant d'una iniciativa sense altre objectiu que fer un món millor. Per superar aquestes dificultats, és extraordinari gaudir de suports institucionals com el Singulars.

I, per cert, seria bo reclamar que les comunitats energètiques siguin bàsicament cooperatives de consumidors i usuaris, perquè si, tal com planteja l'anunci de la Generalitat de Catalunya són fruit de l'empoderament social, aquesta és la fórmula ideal per fer-ho.

Universitat d'Estiu del Cooperativisme:

actuem davant els reptes de la transició ambiental, econòmica i social

Els propers dies 5, 6 i 7 de juliol se celebra a l'Edifici Històric de la UB la primera edició de la Universitat d'Estiu del Cooperativisme que impulsa la Confederació de Cooperatives de Catalunya en aliança amb la Fundació Roca Galès; la Direcció General d'Economia Social, el Tercer Sector i les Cooperatives; l'Illustre Col·legi d'Advocats de Barcelona; la Xarxa d'Ateneus Cooperatius de Catalunya; la Universitat de Barcelona; la Universitat Autònoma de Barcelona; la Universitat de Lleida; la Universitat de Girona; la Universitat Pompeu Fabra, i la Universitat Rovira i Virgili.

La Universitat d'Estiu del Cooperativisme (UESCOOP) és un esdeveniment pioner a Catalunya que té com a objectiu afrontar els reptes de la transició ambiental, econòmica i social, altrament dit, la transició ecosocial. Aquesta trobada anual reuneix diversos actors, incloent-hi acadèmics, professionals, moviments de base, administració pública i entitats representatives i de promoció i foment del cooperativisme.

La UESCOOP convida a reflexionar sobre els reptes actuals i futurs, i sobretot busca generar una proposta d'accions en favor d'un nou model socioeconòmic. Mitjançant el debat, el diàleg i la reflexió, aquest esdeveniment promou la cooperació, la intervenció i la cocreació com a eines per a dissenyar conjuntament línies de treball, propostes i accions que puguin ser vehiculades per tots els actors implicats. Aquesta trobada, que aplega iniciatives tant de Catalunya com d'altres territoris, ofereix un espai de pensament crític on compartir inquietuds i necessitats relacionades amb el cooperativisme i la seva evolució. La mirada tant local com internacional permet aprendre de les experiències diverses i promoure solucions innovadores per als reptes comuns.

En suma, amb el lema *"Obrim melons per treure'n bon suc"*, la UESCOOP és un esdeveniment estratègic que, recollint les aportacions del cooperativisme en particular i l'economia social i solidària en general, ens ha d'ajudar a avançar en la transició ecosocial.

BON VENT I BANCA NOVA!

Aquest és el nom de la nova campanya que impulsa la cooperativa Opcions, juntament amb FETS (Finançament Ètic i Solidari) i LaCoordi, per deixar enrere la banca convencional i fomentar les finances ètiques.

Cada vegada més persones decideixen gestionar els seus diners a través de projectes que pretenen millorar les condicions socials i mediambientals. Les finances ètiques són les que fan compatible la rendibilitat econòmica i financera amb la consecució d'objectius socials i ambientals, posant-ho al mateix nivell: la seva raó de ser és contribuir a la transformació social i no pas la generació de benefici econòmic.

La campanya s'adreça a tothom qui vulgui que les pràctiques del seu banc siguin coherents amb els valors de l'economia social i solidària i proposa un seguit de recursos per saber més sobre les finances ètiques, a través del web

www.opcions.org/campanya/canvia-daies-i/, com l'article Give me my money back per fer una primera aproximació al món financer; l'escàner de les finances ètiques (una eina per saber si la teva entitat financera compleix els principis de les finances ètiques); el catàleg Diner ètic per gestionar els teus diners d'una manera coherent amb els teus valors; el recurs web per a entitats juvenils Tresoreria transformadora, que facilita informació per conèixer les finances ètiques a fons, i el Quadern d'Opcions "On van els nostres diners?".

Si voleu contribuir a difondre la campanya, podeu fer-vos una foto amb un ventall per demostrar que ja heu canviat d'aires i que dieu bon vent i barca nova a la banca convencional. Un cop feta la foto, l'heu de publicar al perfil de les vostres xarxes utilitzant els hashtags #BonVentiBancaNova i #CanviaDAires.

+ info: www.opcions.org, www.fets.org i www.lacoordi.org

SOM ENERGIA I FIARE BANCA ÈTICA INAUGUREN UNA PLANTA SOLAR A CARTAGENA

Som Energia, la cooperativa d'energia verda, i Fiare Banca Ètica, l'entitat bancària cooperativa de finances ètiques, van inaugurar el passat 6 de juny la planta fotovoltaica d'Asomada Solar a Cartagena (Múrcia), gràcies a la col·laboració conjunta entre totes dues entitats.

La planta Asomada Solar, la construcció de la qual va finalitzar al desembre de 2021, es va posar en funcionament a principis d'any i és propietat de Som Energia. Ha tingut un cost total de 2,82 milions d'euros, i compta amb 3,8 MW de potència nominal i una producció d'energia equivalent a l'ús

anual d'electricitat de gairebé 2.500 llars (6.700 MWh/any). Aquest tipus de plantes de petit format (menys de 5 MW de potència) són molt necessàries en aquests moments de crisi energètica i constitueixen una aportació a la generació d'energia a partir d'una font natural, com és l'energia solar.

La construcció de la planta ha estat possible gràcies a la col·laboració amb Fiare Banca Ètica, un banc que basa la seva activitat en la transformació social a través del finançament de projectes del tercer sector, de l'economia social i mediambientals.

En l'acte d'inauguració hi van participar al voltant de setanta persones sòcies de totes dues entitats. A més de ser una acte de celebració de la posada en marxa de la planta solar, es va explicar el seu funcionament tècnic i la necessitat de desenvolupar plantes de producció d'energia sostenible. A més, va ser un espai de trobada d'aquestes dues entitats cooperatives que comparteixen una filosofia en comú sobre la governança i la construcció de ciutadania activa.

+ info: www.somenergia.coop i www.fiarebancaetica.coop

TAULA RODONA: “EL COOPERATIVISME HA DE CRÉIXER. LES COOPERATIVES TAMBÉ?”

La Fundació Roca Galès va organitzar el 15 de juny a la Nau Bostik la taula rodona: “El cooperativisme ha de créixer. Les cooperatives també? Quan, com i per què?”

La taula rodona va tenir lloc a la Nau Bostik del barri barceloní de la Sagrera, va comptar amb la participació de Laura Roda, de la cooperativa COS; Guernica Facundo, del grup ECOS; i Maite Darceles de la cooperativa Hobest. La presentació i moderació va ser a càrrec de Jordi Garcia de la Fundació Roca Galès. Aquesta taula rodona conforma el primer tastet d'una jornada que la Fundació Roca Galès organitzarà la propera tardor amb el mateix tema marc.

En les seves exposicions les ponents van explicar, entre d'altres coses, les diverses maneres de ser i fer més: de les formes de créixer internament, d'intercooperar, fusionar-se si cal, replicar la seva iniciativa..., o fins i tot fer unes quantes coses d'aquestes alhora. El debat posterior va girar a l'entorn d'aquestes estratègies de creixement, avantatges, inconvenients i reptes. En la revista *Cooperació Catalana* de setembre publicarem una crònica exhaustiva de l'acte.

La taula rodona va ser enregistrada en vídeo, que podeu visionar entrant a la pàgina d'inici de la Fundació:

www.rocagales.cat

JOSEP VIDAL DEIXA LA DIRECCIÓ GENERAL D'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA, EL TERCER SECTOR I LES COOPERATIVES

El 13 de juny va ser el darrer dia de Josep Vidal a la Direcció General d'Economia Social i Solidària, el Tercer Sector i les Cooperatives al Departament d'Empresa i Treball de la Generalitat de Catalunya, que va passar a ocupar el càrrec de secretari general del Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural.

Josep Vidal és diplomad en Ciències de l'Educació i va arribar al càrrec el 2016 amb la consellera de Treball, Assumptes Socials i Famílies, Dolors Bassa.

Segons la direcció general, “el 26% del total de cooperatives actives a

Catalunya s'ha constituït als darrers set anys com a conseqüència directa – asseguren – de l'impuls que han suposat les polítiques públiques i els programes desenvolupats, com ara els Ateneus Cooperatius, els Projectes Singulares i les Comunalitats Urbanes”. En total, aquests tres programes han comptat amb un pressupost total de 128,5M €.

En aquests anys, les cooperatives catalanes han arrelat arreu del territori i s'han diversificat pel que fa a sectors d'activitat. Segons dades del Registre General de Cooperatives de Catalunya,

comparant el període 2009-2015 amb el període 2016-2022, les cooperatives inscrites han augmentat un 55% a Barcelona, un 70% a Girona i un 49% a Tarragona. Concretament, les cooperatives de persones consumidores i usuàries són, amb un 556% de creixement, les que més creixen seguides per les d'habitatge amb gairebé un 100%.

Des de la Fundació Roca Galès agraïm la feina feta a en Josep Vidal al capdavant de la direcció general i li desitgem tot l'encert en el nou càrrec.

Moltes gràcies, Josep!

TERRITORI COOPERATIU, TURISME SOSTENIBLE PER CELEBRAR EL DIA INTERNACIONAL DE LES COOPERATIVES

L'Ateneu CoopCamp impulsa aquest projecte d'intercooperació per promocionar visites guiades que donin a conèixer el moviment cooperatiu al Camp de Tarragona.

La Societat Agrícola de Valls, la Cooperativa Obrera Tarraconense, La Titaranya - Cooperativa d'habitatges i locals socials i la Cooperativa Falset Marçà, de la mà de la cooperativa Camins Km0, s'han unit per crear Territori Cooperatiu, una proposta de visites guiades per donar a conèixer el moviment cooperatiu al Camp de Tarragona. La iniciativa sorgeix del Grup d'Intercooperació de Turisme Sostenible que promou l'Ateneu CoopCamp.

El projecte, presentat amb motiu del Dia Internacional de les Cooperatives, va oferir les primeres visites guiades el dissabte 1 de juliol. Posteriorment, cada cooperativa les oferirà en el marc de les seves propostes culturals i de turisme sostenible.

A través d'una descoberta turística dels espais, arquitectura i successos al llarg de la història, Territori Cooperatiu és un recorregut pel cooperativisme català i els seus valors, contextualitzat en el moment històric en què es van fundar les organitzacions fins avui dia i la seva vinculació amb l'economia social i solidària.

A més a més, en cadascuna de les visites guiades també es dona a conèixer l'arquitectura de les seues de les cooperatives, per mitjà de la descoberta de personatges com Cèsar Martinell, Lluís Homs o Pujol de Barberà, entre d'altres.

+ info: www.coopcamp.cat

Revista Cooperació catalana,

especialitzada en cooperativisme i economia social i solidària, des de 1980.

rocagales.cat

MANIFEST DIADACOOOP

**Dia Internacional
de les Cooperatives**
Cooperatives pel
desenvolupament sostenible
1 juliol 2023

Som un moviment, som una força, som les cooperatives compromeses amb el desenvolupament sostenible i la transició socioeconòmica i ambiental. En el marc del Pacte d'Una Economia per la Vida del cooperativisme català, ens aixequem amb determinació per construir un futur millor per a tothom i per al nostre planeta.

Les cooperatives som el motor del canvi, el motor que impulsa una economia basada en valors com la igualtat, la solidaritat i la sostenibilitat. Ens enfrontem als reptes globals que amenacen la nostra societat i el nostre medi ambient, amb l'esperança i la convicció de poder crear un món més just i equitatiu.

Amb el desenvolupament sostenible com a bandera, les cooperatives abracem una economia que respecta els límits del planeta i valora la vida en totes les seves formes. Creem models de negoci centrats en les persones i el benestar col·lectiu, posant el focus en el creixement equilibrat, la protecció del medi ambient i la promoció de la justícia social.

Les cooperatives catalanes s'uneixen en el Pacte d'Una Economia per la Vida, comproment-se a promoure el desenvolupament sostenible en tots els àmbits de la seva activitat. Treballem per construir una economia local, resiliència i amb un impacte positiu, impulsant la producció sostenible, l'eficiència energètica i la reducció de les emissions.

En la transició socioeconòmica i ambiental, les cooperatives catalanes juguen un paper fonamental. Som impulsores de canvi, catalitzadores d'innovació i generadores d'oportunitats. Creem llocs de treball dignes i estables, promovem la formació i l'educació contínua, i defensem la igualtat de gènere i la inclusió de les persones en situació de vulnerabilitat.

A través de les cooperatives, construïm una economia circular, en la qual reduïm, reutilitzem i reciclem. Apostem per l'energia renovable, per una agricultura i alimentació sostenible, per un turisme responsable i per un consum conscient. Treballem de la mà amb altres actors de la societat per impulsar polítiques i accions que afavoreixin la transició cap a una economia més justa i respectuosa amb el planeta.

Avancem!

La Renegà, cooperativa d'habitatge feminista

«El gènere és una variable imprescindible que condiona tant l'accés com l'ús de l'habitatge», afirma Roser Casanovas en un article al mitjà *Crític*, i les cooperatives són capdavanteres en la concreció d'aquesta arquitectura i urbanisme feminista, que vol dir per a tothom. Són diverses les experiències en marxa.

Pep Valenzuela
@pepvalenzuela

Assemblea del juny de 2020.

«És casa nostra, però volem crear una comunitat ampliada, amb la gent que no està vivint i que d'alguna manera pot estar amb les accions i activitats que fem. Hem de veure com articular tota aquesta gent que vol col·laborar, a la zona i amb els moviments, obrir i oferir el nostre espai a grups feministes. La Renegà pot ser un element de dinamització de territori», explica l'Ana Torres Giménez, sòcia fundadora de la cooperativa d'habitatge feminista la Renegà, de Palautordera.

És necessari un habitatge cooperatiu amb perspectiva feminista? Només qui no ha pres mai cura de la casa i d'un nucli de convivència en podria dubtar. «Per canviar les condicions de vida de les persones i posar les cures al centre, hem de construir espais que donin suport a noves formes d'organització social», respon la Roser Casanovas, arquitecta i sòcia fundadora de la cooperativa Col·lectiu Punt 6, entitat pionera formada per arquitectes, sociòlogues i urbanistes que treballen des del 2005, i que va néixer després de l'aprovació l'any 2004 de la Llei de barris, una normativa pionera que posava en marxa mesu-

res socials i urbanes, i que constava de vuit punts bàsics a desenvolupar; sent el punt 6 l'equitat de gènere en l'ús de l'espai urbà i els equipaments. D'aquí ve el nom.

«El gènere és una variable imprescindible que condiona tant l'accés com l'ús de l'habitatge», afirmava en un article publicat al mitjà *Crític*, i les cooperatives són capdavanteres en la concreció d'aquesta arquitectura i urbanisme feministes, que vol dir per a tothom. Són diverses les experiències en marxa: La Morada, habitatge en cessió d'ús i impulsada majoritàriament per «bollereres, persones trans i altres identitats dissidents», o La Solar, que destaca les perspectives ecologista i social també; nascuda l'any 2021, arran del projecte Dones Cohabitant promogut per l'esmentat Col·lectiu Punt 6, que assessora totes les cooperatives que neixen en aquests anys.

La Renegà té data per començar a habitar en el termini d'un any. La idea-llavor fructificava a Santa Maria de Palautordera, el 2017, en el si de l'associació El Porxo. És una zona amb molta pressió sobre el mercat d'habitatge. Finalment, tres

LA RENEGÀ

LA RENEGÀ

LA RENEGÀ

dones, recorda l'Ana, decidiren passar a l'acció. «Vam veure que, com a dones, tenim algunes dificultats específiques, separades a més..., fer front a les despeses, estàvem vivint de lloguer molts anys aquí, i no volíem marxar i renunciar a la xarxa de vida ni al territori».

Va ser el 2020 quan nasqué la Renegà, després de molts debats, sessions informatives i trobades amb més dones, fins a conformar el grup d'onze sòcies que, finalment, registraren la cooperativa. Ara mateix, però, en el grup manquen dues dones, perquè el projecte inclou dos pisos socials per a dones víctimes de violència masclista. «Aquesta és una de les característiques fonamentals per a nosaltres», emfasitza la Marga Ximénez Gràcia, artista i sòcia, «perquè el projecte té aquest compromís solidari».

Més enllà del registre, la cooperativa continua en formació i definició. Només les dones poden ser sòcies, però el col·lectiu de nuclis de convivència i famílies pot incloure parelles heterosexuales i altres. «Volíem blindar la nostra protecció, fer justícia perquè les dones sempre hem tingut més dificultat a l'hora

accedir a l'habitatge, decidir nosaltres», subratlla l'Ana, treballadora social, «viure que el que és personal és polític, aterrar així a la nostra vivència la mirada feminista. Sempre parlem de col·lectivitzar les cures i la vida al centre, en l'arquitectura, volem tenir relacions igualitàries, de reciprocitat; i tot plegat obrint a la convivència la diversitat». La transversalitat hi és en tots els aspectes, de gènere, tipus de parella i edat; la sòcia més jove té 29 anys i la més gran, 73.

En aquest punt, una altra decisió clau: on plantar la tenda? Després de converses amb ajuntaments de la zona a la recerca de la cessió d'un terreny, la Renegà optà per la compra i va demanar que la construcció sigui catalogada de protecció oficial. La propietat és col·lectiva i les sòcies ho són en cessió d'ús. L'alliberament d'espais de l'especulació del mercat ha estat una senyera també.

Mentrestant, la construcció dels habitatges començarà aviat. De fet, ja està en marxa, en mans d'una empresa de cases prefabricades. El juliol plantaran la primera pedra i l'any vinent haurien d'estrenar els

↗ Taller d'arquitectura el juliol de 2022.
↗ Visita a les obres el març de 2023.
↗ Taller d'arquitectura el setembre de 2022.

habitatges. La Marga alerta: «ara ja ens movem en una nova dimensió, compra i construcció vol dir diners i no pocs!»

El desembre de l'any passat signaren el crèdit amb Coop57. L'Ana explica que l'aportació econòmica inicial ha estat molt alta. «No tot-hom hi pot accedir. Hem necessitat subvencions i ajuts públics», com

“

Per canviar les condicions de vida de les persones i posar les cures al centre, hem de construir espais que donin suport a noves formes d'organització social.

“

En el grup manquen ara dues dones, perquè el projecte inclou dos pisos socials per a dones víctimes de violència masclista.

ara la campanya de micromecenatge amb Goteo, que els aportà 28.000 euros, i també el suport públic de l'ajuntament per als dos habitatges socials.

I no només els diners. Per poder gestionar un projecte d'aquesta dimensió van haver de contractar la gestora Perviure amb els serveis de la cooperativa d'arquitectura Celobert. El crèdit per poder fer front al conjunt de despeses supera el milió d'euros, un deute que s'anirà descomptant amb el pagament dels lloguers.

Parlem de vuit pisos de 70 m², cinc pisos de 50 m² i l'espai comú, distribuïts en dues plantes. Espai i materials han estat escollits per aconseguir la màxima eficiència energètica i limitar la petjada ecològica, amb un disseny que faci possible viure sense aire condicionat ni calefacció. Els subministraments són mancomunats i l'espai comunitari constarà de cuina i rentadores, a més de zona de treball. S'hi instal·laran plaques fotovoltaiques, i pensen també en la creació d'una comunitat energètica.

Assemblea general quinzenal i, mentrestant, reunions de les comissions de treball: arquitectura, cures i governança, comunicació, exteriors, jurídica-legal... «Molta feina,

treballem molt», declara entusiasta la Marga. «Per mi, ha sigut un aprenentatge molt gran. Un grup tan petit de dones, com podem fer tanta feina!, amb voluntat, il·lusió, idees clares». Les decisions es prenen per consens sempre que sigui possible, «perquè volem cuidar-nos entre nosaltres, treballar sobre les bases dels acords i sense imposicions».

Una perspectiva aquesta que fa possible, per exemple, que no sigui problema que dues sòcies hagin agafat excedència per motius personals. Tampoc la sortida d'alguna de les primeres sòcies i l'entrada d'altres ha comportat alts i baixos. Hi ha una llista d'espera i també sòcies expectants, dones que volen estar al costat del projecte i que ja hi col·laboren.

«La Renegà no preveu que tu resolguis individualment el teu problema d'habitatge», subratlla l'Ana; «aquesta és una aposta col·lectiva amb perspectiva transformadora, no serveix només viure, hi ha vida comunitària, s'ha de participar en les assemblees per a la gestió, però també perquè volem fer activisme». Amb les persones interessades es fan entrevistes, han de respondre també a qüestionari, afegeix, «i és que cal saber si estem alineades, així fixem també un temps de prova,

Presentació pública del projecte La Renegà al poble de Santa Maria de Palautordera el maig de 2022.

per cuidar-nos totes, qui vol entrar i la resta».

Finalment, però no menys important, al contrari, hi ha les sòcies col·laboradores, entitats que donen suport al projecte, com és la Fundació Surt, que gestionarà els pisos per a companyes víctimes de violència masclista. En total, sis sòcies col·laboradores, com Perviure, Fil a l'agulla, Fundació Idea, Espai Ambiental, Celobert i Fundació Sud.

“

Hi ha vuit pisos de 70 m², cinc pisos de 50 m² i l'espai comú, en dues plantes. L'espai i els materials han estat escollits per aconseguir la màxima eficiència energètica.

Kali Akuno és cofundador i codirector de Cooperation Jackson, un projecte d'economia comunal a la capital de Mississipí. A més, va exercir com a director de projectes especials i finançament extern de l'alcalde Chokwe Lumumba (2013-2017), així com va cofundar l'Escola de Justícia Social i Desenvolupament Comunitari (SSJCD) per a comunitats afroamericanes i llatines de baixos ingressos.

Kali Akuno

Un personatge històric que voldries conèixer: Albert Einstein

Una lectura imprescindible: *Unity and Struggle* d'Amílcar Cabral

Un perfil de Twitter que no pots deixar de seguir: Odio Twitter

No podries viure sense: (Riu). Haig de dir la veritat? Sexe.

Encara tens pendent: Viatjar a tots els països del món

El cooperativisme és: Elecció democràtica

«Els Estats Units és un projecte colonial que no té dret a existir»

Núria Segura Insa
Dies d'Agost, Sccl
@diesdagost

66

«La manera com s'ha construït el sistema criminal és racista i manté les persones negres, marrons i pobres a les presons.»

Quina és la situació dels afrodescendents a Jackson?

La situació per a la nostra comunitat és dolenta perquè des de l'estiu passat el sistema d'aigua està espatllat. No hi ha filtració i no es pot netejar la matèria fecal. Les canonades tenen uns 150 anys i són de plom, per la qual cosa enverinen l'aigua. Les peces que necessitem són a Rússia, contra qui lluita els Estats Units a Ucraïna. Això ens obliga a comprar aigua embotellada. Jo em gasto 200 dòlars al mes, però hi ha gent que no ho pot fer i la beu enverinada. Arreglar això costa entre 6 i 10 milions de dòlars. El desembre passat, el Congrés dels Estats Units en va transferir un milió a l'estat federal de Mississipí, que no han arribat. Ho fan a propòsit per perpetuar la narrativa racista que els negres no saben governar-se.

Com li feu front?

A Mississipí plou molt i, per això, tenim un projecte de sobirania de l'aigua, a través del qual instal·lem sistemes de captació. Els dipòsits, però, havien d'arribar al gener i no han arribat. Així que encara estem fent aquest equilibri per crear localment tancs amb materials i recursos de la zona.

Aquesta no és l'única adversitat a la qual us enfrenteu.

El governador i els seus aliats republicans, que són feixistes, han aprovat lleis que restringeixen els poders de Jackson. La més flagrant és la que dona al governador el control de la policia de Jackson, en lloc de l'alcalde. Des de l'1 de juliol del 2022, tenim un exèrcit d'ocupació a la ciutat. També han creat un nou sistema

judicial i les persones ja no van als tribunals de Jackson. Tots els jutges de Jackson són negres, els anomenats per ells, blancs.

En algunes entrevistes, manifesteu que a Jackson es viu una esclavitud moderna, per què?

Entre el 55 i 60% dels presos dels Estats Units són negres, però només som el 12% de la població total. La manera com s'ha construït el sistema criminal és racista i manté les persones negres, marrons i pobres a les presons. Si fossin lliures, no hi hauria feina per a elles. La taxa d'atur seria molt més astronòmica. Tanquen els ulls a una controvèrsia social més profunda.

Per què neix Cooperation Jackson?

Per crear una fundació per al moviment independentista africà i generar recursos per al nostre moviment per participar en una guerra de posicions prolongada contra els Estats Units. L'objectiu fonamental és assolir l'autodeterminació dels negres. En segon lloc, pretenem desmantellar l'imperi dels Estats Units. Veiem els Estats Units com un projecte colonial que no té cap dret a existir. Ens vol sotmetre a nosaltres i a qualsevol persona. Intentem construir unes institucions, en les quals tinguem controlats els mitjans de producció per cobrir les nostres necessitats.

Un dels reptes de Cooperation Jackson és construir una alternativa democràtica a l'actual model socioeconòmic. Quina és aquesta alternativa?

Posem el focus ecològic en el centre de tot, alhora que volem una producció de

proximitat i amb recursos locals. Així, evitem portar coses de fora de la ciutat i no posem una catifa vermella a l'economia dels Estats Units o al comerç global.

També poseu èmfasi a la producció agrícola?

La terra vegetal s'està esgotant i, sense ella, ens extingirem tots. Mississipí s'enfronta a l'erosió del sòl des de fa uns cent anys arran del model agrícola de la indústria cotonera. El cotó destrueix els minerals i els nutrients del sòl. Has d'esperar cinquanta anys per recuperar una parcel·la o ser molt intencionat per regenerar-la. Així que estem intentant regenerar els sòls i, per això, fem una economia circular.

Com la poseu en pràctica?

Veus aquesta poma? (Mostra la fruita que es comença a menjar.) Intentem que es cultivi a Jackson, així com els nutrients i els cucs, que criem nosaltres, necessaris perquè creixi. També, creem més pol·linitzadors, com les abelles, per tenir més abundància a la ciutat i generar les condicions necessàries. La poma, la puc llençar a les escombraries o en puc fer compost. Vam optar per fer compost i, així, retorna al sòl. Aquest és el nostre model d'economia circular, que el duem a terme de manera intencionada. Té motius ecològics i polítics darrere.

Cooperation Jackson té com a objectiu primordial crear cooperatives econòmiques per empoderar la classe treballadora. Què els ofereix?

Formem a la gent sobre com crear cooperatives, governar-les o fer les finances, i els proporcionem un capital inicial. També disposem d'un Patronat de Terres Comunitàries que, bàsicament, ofereix un espai operatiu perquè la gent es pugui planificar o, si tenen una fàbrica o una botiga de queviures, els donem les instal·lacions. No paguen lloguer i això és una palanca perquè creixin i aprenguin sense la pressió del mercat. Si fossin iguals i paguessin lloguer, molts s'haurien ensorrat.

Quin tipus de cooperativa teniu?

L'interès de la comunitat és donar suport a les granges lliures, que reben l'ajuda del Green Team (equip verd), que és de paisatge. També, tenim la cooperativa de producció comunitària, que és de fabricació; una altra per atendre infants; una d'especialitzada en residus zero, i la d'habitatge, que és la que millor funciona. Després fem una distinció entre cooperatives i col·lectius.

Quina diferència hi ha?

Els collectius tenen l'estructura de cooperatives, però no disposen de treballadors a temps complet. Són feines que es fan acord amb les necessitats del moment, però no n'hi ha cada dia. Amb aquest model, tenim un grup de construcció, un altre d'atenció a la infància, un camp de cafè i una botiga de queviures. Volem que tothom tingui feina a temps complet, però cadascun d'ells s'enfronta a alguns reptes particulars que esperem que superin en un o dos anys. La botiga de queviures pot funcionar i el camp del cafè, segur; però tinc dubtes amb la construcció per la naturalesa del sector.

Com es financen?

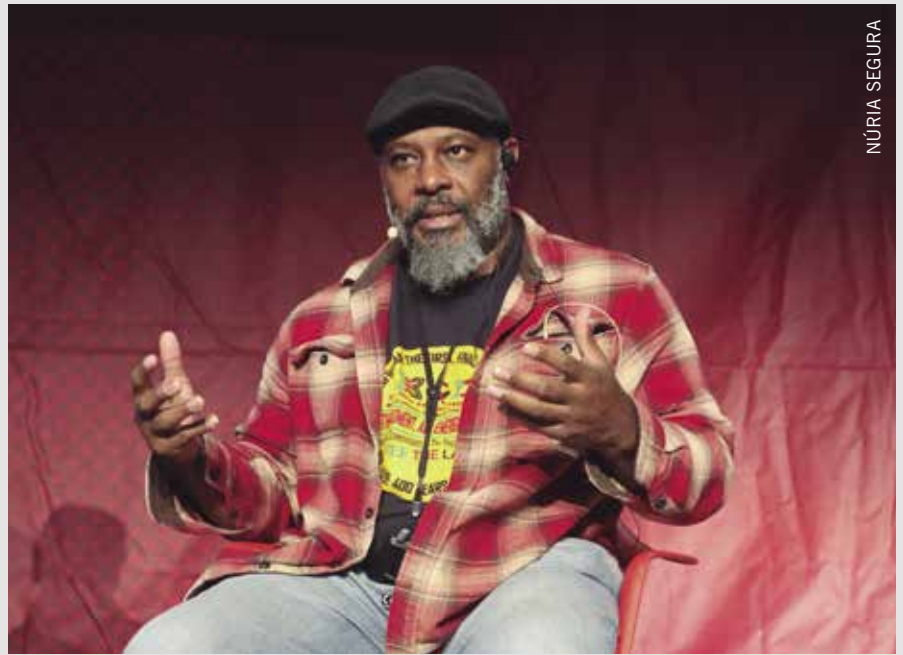
Nosaltres no tenim cap banc perquè és una mena d'identitat jurídica i no volem que el govern federal participi en els nostres afers. Disposem d'un sistema de crèdit intern, a través del qual ens deixem diners a nosaltres mateixos. Per exemple, aquests diners es poden destinar perquè una granja lliure compri un tractor i, després, quan es recuperen aquests recursos es destinen a una altra cooperativa. És un préstec intern circular.

No només voleu empoderar les persones a través del treball, sinó una transformació social. Com la genereu?

Estem creant i construint una economia interna on intercanviem valors com productes o serveis, però sense una cotització, és a dir, monedes o diners. Per això, utilitzem l'essència marxista. A través del banc del temps compartim la producció, el treball, els béns i serveis, que es comercialitzen a l'interior de l'organització.

També doneu importància a l'educació?

No ens referim a la tècnica, sinó a una educació amb objectius polítics. No es-

NÚRIA SEGURA

Kali Akuno va participar a la taula rodona "Economia comunal: entre l'ESS i el poder popular" a la Fira Litoral 2023.

tem d'acord amb el fet que les persones no participin en res i se'ls dificulti formar part del sistema. Has de creure en el nostre model i veure'n el valor. En aquest, pots satisfer determinades necessitats materials, però no compraràs en un munt de botigues. Internament, la consciència de la gent encara no s'ha transformat prou per veure'n el valor. L'educació política crítica és la base de tot el que fem. La nostra educació informa i posa en context les persones amb el nostre model, que vol controlar la producció i l'explotació, que és el que ens fa víctimes del sistema.

Entre els vostres reptes hi ha crear una "eco-village" amb emissions zero. És possible en un món globalitzat?

La dificultat més gran d'aquest projecte ha estat aconseguir que el govern municipal ens doni els permisos. Hi ha determinades lleis vigents que no tenen cap sentit. Per què no pots construir una casa d'aquesta manera o de l'altra? La ciutat es mostra reticent a donar certs tipus de permisos per fer els tipus d'habitatges que volem perquè tenen por de la intervenció estatal. Així que s'ha aturat una mica el projecte i estem intentant redisenyar-lo.

I cap a on va?

El debat és si construir amb materials alternatius amb els recursos més ecològicament disponibles, però no és el que vam projectar originalment. Després, hi ha un altre grup que diu que no, que hem de seguir amb la nostra visió. Aquest debat és més important per a la nostra experiència.

El vostre model funciona a escala local, però es pot implementar a l'estatal?

Definitivament, ho volem fer. Jackson és només la primera fase, però si fem la nostra feina bé, hi haurà un bon cas i es podrà arribar a fer a escala nacional.

Has guanyat el Premi de la Pau Gandhi, que reconeix els models de justícia social que promouen una pau duradora. Sense justícia social no hi haurà pau?

Absolutament.

“

«El nostre model vol controlar la producció i l'explotació, que és el que ens fa víctimes del sistema.»

El FESSrural acosta l'economia solidària i els territoris de muntanya

Com construïm sobirania alimentària a la muntanya? Taula territorial amb productores, consumidores i administració.

Cercle de Comunicació del FESSrural
@fessrural

El 17 de juny, el Parc del Riuet de Sort va acollir el IV Festival de l'Economia Social i Solidària Rural (FESSrural). Des de les 10 del matí fins les 10 de la nit, un miler de visitants van gaudir de les activitats del Festival, que aquest any era acollit per la XES Pirineu i Aran, després que l'esdeveniment hagi visitat la Garrotxa, el Ripollès i l'Empordà.

L'objectiu del Festival de celebrar, mostrar i enxarxar projectes transformadors dels territoris rurals va servir també per reivindicar la veu i el saber dels territoris rurals de muntanya. Des dels debats i tallers fins als espectacles i el mercat de projectes ecosocials, la jornada va servir per entretenir la cultura i el fer comú del Pirineu amb els principis de l'economia social i solidària.

Un mercat per mostrar les iniciatives rurals transformadores

La jornada va començar amb l'obertura del mercat ecosocial. Més de quaranta parades de productes agroalimentaris de proximitat, artesanian, tèxtil, llibres o serveis van mostrar com les petites iniciatives treballen per una economia transformadora, ja sigui amb l'aposta pel cooperativisme i els projectes col·lectius i comunitaris, ja sigui pel compromís amb el territori i la protecció del medi ambient, ja sigui per impulsar projectes artesanals o de recuperació d'oficis tradicionals.

De tot això en són un bon exemple la iniciativa Amalgama, que agrupa artesanes del Pallars Jussà i Sobirà; el projecte del Parc al Plat, que fomenta la comercialització col·lectiva de productes locals del Parc Natural de l'Alt Pirineu, o la presència de

les integrants de la Traça Cultural, que agrupa projectes culturals del Pirineu, totes elles iniciatives presents al mercat.

A la mostra no hi va faltar la presència d'entitats promotores de l'economia social i solidària. A banda de la XES, que organitza el Festival, hi va ser present l'Ateneu Cooperatiu de l'Alt Pirineu, que va informar les visitants sobre els serveis de suport, així com projectes de cooperativisme d'habitatge o comunitats energètiques existents al territori. Per la seva banda, La Coordi va portar representants de la banca ètica i del cooperativisme energètic que, al llarg de tot el dia, van resoldre dubtes i atendre persones interessades a fer el canvi des dels serveis convencionals.

En el marc de les activitats relacionades amb el mercat, el FESSrural va acollir també una trobada per a artesanes i petits projectes. A partir de les experiències convidades de La Iera i Territori de Masies, les persones que hi van assistir van compartir reptes, donar-se suport i definir un recorregut que les ajudi a enfortir els seus projectes de manera col·lectiva.

Els reptes i recursos dels territoris de muntanya al centre del debat

L'espai comunal, nom amb què es va batejar l'espai de debats en aquesta edició, va acollir durant tot el dia debats i reflexions sobre les dificultats i les oportunitats que afronta actualment un territori rural amb les especificitats de ser un territori de muntanya.

Al matí es va celebrar una taula territorial sobre sobirania alimentària on productores, consumidores i administració es van trobar per compartir reflexions i proposar vies per resoldre les dificultats actuals de la producció agroalimentària. A la tarda, la taula 'Passat, present i futur de *lo comunal*', recollia les conclusions de la trobada de comuneres i comuners feta el 10 de juny per reflexionar sobre el present i el futur de les pràctiques comunals.

A més, al migdia, alumnes de l'Institut d'Esterrí d'Àneu van presentar el resultat d'un treball col·lectiu que analitza la despoblació en els diferents municipis del Pallars Sobirà. L'espai de debat es va tancar amb una presentació de les problemàtiques de la ramaderia de muntanya on van participar Ester Soto, gerent de la Cooperativa Agrària i Ramadera de Sort; Vanesa Freixa, membre del grup de treball de ramaderia extensiva i ramadera del Pallars, i Ramón Font, ramader de Brunec.

Com construir la sobirania alimentària a la muntanya

Un dels debats principals que es van voler abordar especialment en aquesta edició va ser la construcció de la sobirania alimentària a la muntanya. A la taula hi van participar Xavi Farré, productor de poma ecològica de la Ribagorça; Nani Moré, de l'Associació Menjadors Escolars Ecològics; Assumpta Codinach, del projecte de ramaderia ecològica Brunec, i Aleix Aytés, del Cafè Pessets de Sort.

Entre totes van plantejar diversos reptes que afronten tant les productores com les consumidores: des de la turistització de l'agricultura i la ramaderia fins a la manca de suport de les administracions, passant per la complexitat de treballar per la sobirania alimentària en un territori quan a Catalunya ni tan sols es produeixen alguns dels productes de consum més habitual.

Taller de sembra de llavors i conservació de varietats de l'Alt Pirineu amb Eixarcolant i Esboïga.

Alhora, es va posar en valor el reconeixement que els productes del Pirineu van guanyant com a productes de qualitat i les iniciatives que potencien aquesta mirada.

La taula va acabar amb una bateria de propostes en els diferents àmbits: per una banda, propostes d'enxarxament i treball col·lectiu de les productores per fer pressió, compartir infraestructures o circuits distribució i de suport; per l'altra, la necessitat que les administracions apostin pels principis de la sobirania alimentària en les polítiques i en la compra pública; i a l'últim, que tots els agents contribueixin amb el seu consum i activisme a defensar i promoure el consum de proximitat i sostenible.

El fer comú i els comunals, història i futur del Pirineu

La pràctica del fer comú i els recursos comunals va ser des de l'inici un dels àmbits d'interès d'aquesta edició del FESSrural i per això han tingut un especial protagonisme amb la celebració d'una jornada prèvia. El 10 de juny, en el marc de les activitats de la Fira de l'Ovella Aranesa d'Arrós de Cardós, es van organitzar dues activitats sobre aquest tema.

Al matí, conjuntament amb el Projecte Boscos i amb el suport de professorat i alumnat del Gremi de Margers de Catalunya, es va dur a terme una jornada de fer comú treballant en la reconstrucció de murs de pedra seca dels pobles d'Arrós de Cardós i Benante. La quinzena d'assistents van poder aprendre i posar en pràctica aquestes tècniques de construcció i participar, de primera mà, d'una jornada de fer comú que posa el treball col·lectiu al servei de tot el veïnat.

A la tarda es va fer una trobada amb comuners i comuneres de diversos pobles del Pallars Sobirà i Jussà. Amb la dinamització de Federica Ravera, del projecte Rerurp, es va anar construint conjuntament un relat sobre la memòria dels comunals des d'abans de la Guerra Civil i fins a l'actualitat. Les participants van recordar pràctiques vistes i sentides a les generacions anteriors i alhora van contrastar les particularitats dels seus usos a les diverses valls.

Amb l'avanç del relat, van constatar com els recursos comunals s'han anat afeblint, sigui per la pressió dels usos individuals, pel fet que s'hagi deixat la gestió en mans de l'administració o per la davallada de la visió col·lectiva en la societat en general. Aquest últim aspecte es va considerar una de les claus a l'hora de recuperar els comunals com a eina per enfortir els territoris rurals.

Amb les conclusions d'aquesta jornada es va començar a construir un arc del temps que va continuar en la taula sobre fer comú del dissabte 17 en el marc del FESSrural. En aquest espai hi van participar Oriol Beltran, del grup de recerca Rerurp; Marc Borrell, de l'Institut pel Desenvolupament i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran (IDAPA); Pol Font, del projecte Reconstruir el Comunal, i Alba Hierro, de la Fundació Emprius.

En una primera part més expositiva de la taula, els ponents van aportar diverses idees: d'una banda, la diversitat de pràctiques comunals del Pirineu i el seu potencial; també la necessitat de no idealitzar les pràctiques comunals, que no estaven lliures de jerarquies o d'influència patriarcal; d'altra banda, com l'Estat ha anat debilitant el comunal i ha fet passar els béns comunals a mans privades o públiques.

En la taula van sorgir també propostes per a la gestió del comunal, des de la creació d'una figura intermèdia entre usuaris i municipi, fins a la proposta de compra de terres i béns per posar al servei del comú de la Fundació Emprius. La segona part d'aquesta taula va consistir en una dinàmica de reflexió col·lectiva que va acabar de tancar l'arc del temps.

Un espai per celebrar i gaudir de la cultura local

Al llarg de tot el dia, diverses presentacions, espectacles i tallers van servir també per mostrar projectes culturals i educatius locals. El matí va començar amb un taller sobre llavors i conservació de varietats locals de la mà d'Eixarcolant i l'associació Esboïga.

Les activitats van continuar al migdia amb un taller de danses folk dinamitzat per Pallars en Folk on van participar una vintena de persones. Just després, el concert del grup de folk-jazz Sorguen va animar les dansaires a seguir practicant les danses apreses, mentre a l'ombra del Parc del Riuet altres persones escoltaven el concert. L'hora de dinar va estar acompanyada per la música de Ruralists Sound Selektors, mentre les visitants gaudien de propostes locals de menjar i beure de Brunec, les Guixes, Cims Beer i Arran de Terra.

A la tarda, Miquel i Carla de les llibreries El Refugi i la Lluerna, i Maria del Taller Tartera van presentar davant d'una cinquantena de persones la iniciativa la Traça Cultural. Una eina per visibilitzar projectes culturals i alhora facilitar la gestió conjunta de les seves propostes. No podia faltar durant tot el dia la presència de l'Esperanceta de casa Gassia, que va estar animant el mercat ecosocial i a última hora de la tarda va portar el seu cabaret pagès sota la carpa de l'espai festa per protegir-lo de la pluja. Per aquesta mateixa raó el concert de l'artista de la Seu d'Urgell, Arnau Obiols, es va traslladar al cinema del poliesportiu de Sort.

La canalla va tenir també el seu espai durant el festival. Al matí va poder gaudir dels jocs i cabanes de Baraka. A la tarda, Cel Contacontes va portar-hi les seves narracions amb mirada feminista i LGTBIQ+, i després va poder continuar jugant amb els jocs de fusta d'Amaia.

Contacontes amb mirada feminista i LGTBIQ+ a càrrec de CEL.

L'espai del FESSrural va acollir també dues petites exposicions: per un cantó, la instal·lació Art al Cub del Taller Tartera on mostren projectes del seu taller. Per l'altre, l'exposició de fotografies de dones i persones trans artesanes de l'artista Elvis, que es va poder veure al llarg del dia a l'espai comunal.

Una experiència per articular l'economia social i solidària rural

Una de les principals raons d'existir del FESSrural és l'enxarxament de projectes transformadors dels territoris rurals. Des de l'organització fins a la jornada mateix, tot el FESSrural ha estat un punt de trobada, connexió i construcció de complicitats, tant per a les assistents com per a les organitzadores.

Durant el festival, més de 70 iniciatives van estar presents en els diferents espais i van poder trobar-se, compartir idees i reptes, donar-se suport i ampliar i enfortir la xarxa de connexions amb altres projectes. Tant des de la informalitat com en els espais de debat o la trobada d'artesanes i petites productores, la jornada va servir a moltes assistents per establir contactes i ampliar la mirada sobre la seva activitat o el seu territori.

Més enllà de la jornada, la mateixa organització del festival ha estat una oportunitat per teixir complicitats. En un territori dispers com el del Pirineu i Aran (que abasta la Cerdanya, l'Alt Urgell, els Pallars Sobirà i Jussà, l'Alta Ribagorça i la Vall d'Aran) i amb una població que sovint queda separada per la bretxa entre persones autòctones i forasteres, el treball col·lectiu ha servit de pretext per a la coneixença mútua i la creació de vincles més enllà de la distància geogràfica o social.

De rerefons, tot aquest treball comú que es va compartint d'una edició del festival a una altra és una eina per articular les iniciatives de l'economia social i solidària de tot l'àmbit rural. De mica en mica, es crea un espai d'enriquiment mutu, es potencia la veu dels territoris rurals com a protagonistes de les propostes transformadores i s'obren camins per atacar conjuntament els reptes clau de futur.

MODEL PRODUCTIU I ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

Intervenció en el debat sobre Model productiu i economia social i solidària, el 20 d'abril de 2023, al XIX Congrés d'investigadors en economia social, organitzat pel CIRIEC.

Jordi Garcia Jané
@adeucapitalisme

L'any 2013 van preguntar a Miguel Sebastián per què el govern no havia desactivat a temps la bombolla immobiliària que creixia a l'Estat espanyol fora de control. L'exministre d'Indústria del segon govern Zapatero va respondre que “hauria sigut com ‘treure’ la beguda i la música enmig de la festa”. Doncs ens costarà moltíssim, però haurem de treure-les i reinventar la festa perquè sigui sostenible i per a tothom.

Les emissions de gasos d'efecte hivernacle no han parat de créixer des del 2000. Aquell any eren 32,8 Gt; el 2022, és a dir, més de vint cimeres del clima després, ja pujaven a 46,3 Gt. A més, estem a prop d'assolir els límits geològics del planeta. A les properes dècades tindrem problemes de proveïment de molts materials que diuen que han de servir-nos per a una infinitat de coses: fer plaques fotovoltaïques, cotxes elèctrics, el 5G, intel·ligència artificial...

I amb tot aquest panorama resulta que l'OCDE preveu, per al 2060... duplicar l'ús d'energia i materials! Doncs ni el planeta ni els éssers vius ho aguantaran. A mesura que avanci el canvi climàtic, onades de calor, focs, sequeres i inundacions es tornaran més devastadores, i el menjar i l'aigua potable escassejaran.

Davant l'agudització de la crisi ecològica que provoca l'insostenible model de producció i consum actual no podem seguir amb el *Business as Usual*, sinó que necessitem urgentment emprendre allò que anomenem la transició ecosocial. Per transició ecosocial entenc aquell conjunt de canvis econòmics, socials, polítics i culturals que, d'una banda, reajusten el consum de materials i energia –renovable– als límits biofísics del planeta i el redistribueixen de manera que tota la humanitat visqui dignament, i de l'altra, creen les condicions perquè els ecosistemes es regenerin i per resistir millor els efectes de la ja inevitable crisi ecològica.

Mentre acumulem forces per desmantellar el capitalisme, per fer la transició ecosocial necessitem almenys tres grans reformes estructurals del capitalisme, i cap govern no les tirarà endavant si no nota al clatell l'alè d'una revolta massiva, radical i sostinguda en el temps. Aquestes tres grans reformes són: crear un model econòmic més democràtic i localitzat; redistribuir més equitativament els treballs (reduint el productiu i redistribuint el reproductiu) i els seus fruits (la riquesa) entre els gèneres, les classes i els països (justícia global), i canviar el model de producció i consum per un altre que estigui dins els límits que ens imposa el planeta. Ara i aquí em centraré en aquesta tercera reforma.

L'actual model productiu de l'Estat espanyol consisteix en una economia terciaritzada on predominen els serveis, el turisme, la construcció i l'agroindústria exportadora, amb algunes excepcions industrials al País Basc i amb menor grau a Catalunya, una indústria inserida en cadenes globals de producció i subministrament. Som molt dependents en activitats essencials per a la vida: alimentació, energia i els productes industrials més bàsics, com vam poder comprovar durant la pandèmia. Aquest model productiu genera un consum que exigeix 2,3 planetes per satisfer la nostra demanda de recursos, cosa que de moment sortegem a costa de condemnar a la misèria el Sud global i negar-nos el futur a tothom.

Per canviar aquest model insostenible necessitem una mobilització ràpida i general de tots els recursos, només comparable a les grans reconversions que van fer països com els EUA o Gran

Bretanya a la segona Guerra Mundial. Significa concebre un nou model econòmic que ens permeti sostenir la vida de tothom, mogut per tan sols un 50% de l'energia que ara utilitzem, que és el màxim que es calcula que poden donar de si les fonts d'energia que considerem abusivament com a renovables.

Canviar el model implica desmantellar activitats i productes nocius i insostenibles; reduir i transformar aquelles altres activitats i productes útils però insostenibles de la manera i en la quantitat que es fan fins ara, així com potenciar aquelles activitats i productes que són essencials per a la vida. Per tant, caldrà anar desballestant parts importants d'alguns sectors productius alhora que n'impulem d'altres i, globalment, reduir la quantitat de materials i energia que utilitzem; dit en una sola paraula: de créixer.

Sectors a desmantellar? La indústria nuclear, del carbó, la ramaderia i l'agricultura industrials, la indústria d'armament...

Sectors a reduir i transformar? El punt número u per fer un sistema econòmic sostenible es resumeix en una paraula: menys. Mobilitat sostenible és menys mobilitat. Turisme sostenible és menys turisme. Consum sostenible és menys consum. Menys, però millor, aquesta hauria de ser la divisa. A banda de reduir dràsticament els sectors de l'automòbil, de la química, de l'elec-

trònica, de la construcció, caldrà transformar la part que en resti prohibint per llei l'obsolescència programada, venent serveis en comptes de productes, reemplaçant substàncies contaminants i tòxiques per altres d'innòcues, substituint els objectes pensats per a l'ús individual per d'altres d'ús col·lectiu i tancant el màxim possible els cicles de materials, això que, també abusivament, s'anomena economia circular.

Finalment, sectors a potenciar? L'agricultura ecològica i la ramaderia extensiva en petites explotacions, les

energies renovables distribuïdes, les infraestructures de gestió d'aigua potable, la sanitat, les cures i l'educació públiques, la cultura, el transport públic, la reparació i el reciclatge, la conservació i regeneració del medi natural, la rehabilitació d'edificis...

La reconversió productiva serà impossible de fer si depèn dels inversors privats i del sector financer. Per dur-les a terme, els estats, pressionats en tot moment per la societat organitzada, necessitaran recuperar el poder que les transnacionals i les elits financeres els han pres amb dècades de privatitzacions, externalitzacions i retallades, i emprar-lo per subordinar les forces del mercat a les necessitats de la transició, imposant els camps d'inversió als capitalistes privats mitjançant un joc d'incentius i penalitzacions. Alhora, hauran d'ajudar al creixement de l'ESS per tenir-la com a aliada i resoldre mitjançant fórmules de col·laboració publicocooperativa i publicocomunitària tants reptes socials i ecològics com sigui possible.

Tal com ens proposa Mariana Mazzucato, necessitem un estat emprenedor, un estat que vulgui i pugui planificar de manera democràtica, participativa i descentralitzada la transformació del model productiu. I alhora necessitem que sigui també un estat

*El punt número u
per fer un sistema
econòmic sostenible
es resumeix en una
paraula: menys.*

redistribuïdor, que recuperi una bona part dels diners dels més rics mitjançant una fiscalitat fortament progressiva i sense zones opaques per dedicar-los a millorar les condicions de vida de la majoria i reconvertir el model productiu.

El paper de l'ESS

L'ESS ha estat pionera en activitats sostenibles: agricultura ecològica, reutilització i recuperació de residus, foment de les energies renovables, promoció de la bicicleta, educació ambiental, ecodisseny... I ho ha estat perquè és un agent d'innovació social excepcional.

Ara cal posar tota aquesta capacitat en favor de la transició ecosocial. Òbviament, l'ESS no té prou múscul per impulsar-la, ni en tindrà mai dins un sistema capitalista. Però sí que les seves entitats poden donar exemple i esdevenir alhora tres coses. Una, organitzacions sostenibles en el seu consum de materials i energia. Dues: comunitats humanes en transició que ens ajudin a viure més frugalment i autònomament mitjançant el suport mutu i ens preparin per superar possibles escenaris de col·lapse. I tres: empreses innovadores que prototipen els nous productes i serveis que les nostres societats necessiten per resoldre les seves necessitats de manera sostenible. Pensem, per exemple, en els habitatges cooperatius en cessió d'ús, ecoeficients i amb serveis comunitaris, o en les flotes compartides i cooperatives de vehicles elèctrics. Però hauran de ser els estats els que després estenguin ràpidament aquests models legislant per convertir-los en estàndards del sector i obligant les empreses mercantils a seguir-los. Si no, no arribarem a temps.

Al meu parer, els sectors on serà més important orientar recursos cap a la creació de noves iniciatives d'ESS són aquells que satisfacin necessitats bàsiques i contribueixin més a la transició.

En l'energia, es tractarà d'abandonar les comunitats energètiques locals i multiplicar-les de forma cooperativa. A més, caldrà seguir enfortint les cooperatives de consumidoros d'energies renovables.

En les cures, darrerament han sorgit una gran quantitat d'iniciatives d'ESS amb formats molt diferents, però totes tractant de dignificar aquest treball bàsicament feminitzat i migrant: cooperatives de treball, associacions, grups de consum que es plantegen mancomunar també les cures o grups informals vertebrats al voltant de xarxes socials que generen veritables comunitats de cures. A això cal sumar-hi els milers d'entitats, ja més consolidades, del Tercer Sector Social.

En restauració del medi natural i adaptació al canvi climàtic, és molt el que cal fer. Per exemple, modificar les actuals varietats

de conreu per altres de més resistents a la sequera, construir infraestructures que aprofitin millor la poca aigua que tindrem, fer corredors verds que impedeixin l'avanç del desert, desenvolupar tècniques de conservació de sòls i restauració de terres degradades... Una part d'aquestes activitats es poden fer des d'entitats d'ESS.

L'habitatge cooperatiu és un altre sector estratègic. Satisfà una necessitat i un dret bàsic que el capitalisme és incapaç de resoldre. Però, a més, genera activitat per a moltes altres entitats d'ESS: cooperatives d'arquitectura, comercialitzadores d'energia

renovable, empreses d'inserció de la construcció, finances i assegurances ètiques... D'altra banda, l'habitatge cooperatiu és molt més sostenible que el convencional: eficiència energètica, serveis i espais comunitaris, producció i consum d'energia fotovoltaica... A més, caldrà generalitzar la rehabilitació energètica del parc d'habitatges: quants llocs de treball es podrien crear en aquesta activitat si l'Estat hi posés recursos? Segur que una part d'aquests llocs de treball podrien ser en forma cooperativa.

En reparació, reutilització i en reciclatge, per què no generalitzar el reciclatge de metalls estratègics? Per què els governs no creen centres públics d'emmagatzematge de metalls crítics i garanteixen la compra pública de la quantitat de metalls que es recuperi? Amb el suport de l'ESS, la mineria urbana estimularia la formació d'un munt de cooperatives de treball, centres especials de treball i empreses d'inserció dedicades a reciclar metalls estratègics que es troben en aparells electrònics, electrodomèstics, bateries i vehicles avui en desús, en comptes de portar-los a abocadors de l'Àfrica i Àsia (exportem entre 20 i 50 milions de residus electrònics, cada any) i en comptes d'obrir noves mines, de gran impacte ambiental, per fabricar altres aparells nous.

I acabo esmentant la indústria lleugera. Per fer front a una economia menys globalitzada per escassetat d'energia, caldrà fabricar *in situ* bona part del que ara portem de l'altra banda del món i que ens cal per viure. Per tant, necessitarem una indústria més artesanal i de baix impacte ambiental dedicada al processament d'aliments, tèxtil, bicicletes, moble, electrodomèstics senzills i robustos... En això darrer, les cooperatives industrials de Mondragon tenen una oportunitat per reinventar-se, i totes aquestes activitats en conjunt constitueixen una

bona oportunitat per a la creació de tallers i petites indústries en forma cooperativa.

Sé que tot això pot semblar molt difícil de fer. Ho és. Però, parafrasejant d'altres, som aquí per parlar del que és difícil..., perquè el que és fàcil ja s'ha fet.

L'ESS ha estat pionera en activitats sostenibles, perquè és un agent d'innovació social excepcional.

Les organitzacions d'ESS han d'esdevenir també comunitats humanes en transició.

Som representativitat

→ **Participació**

Visibilitat

→ **Enfortiment i creació**

Sectors

→ **Territori**

Economies feministes

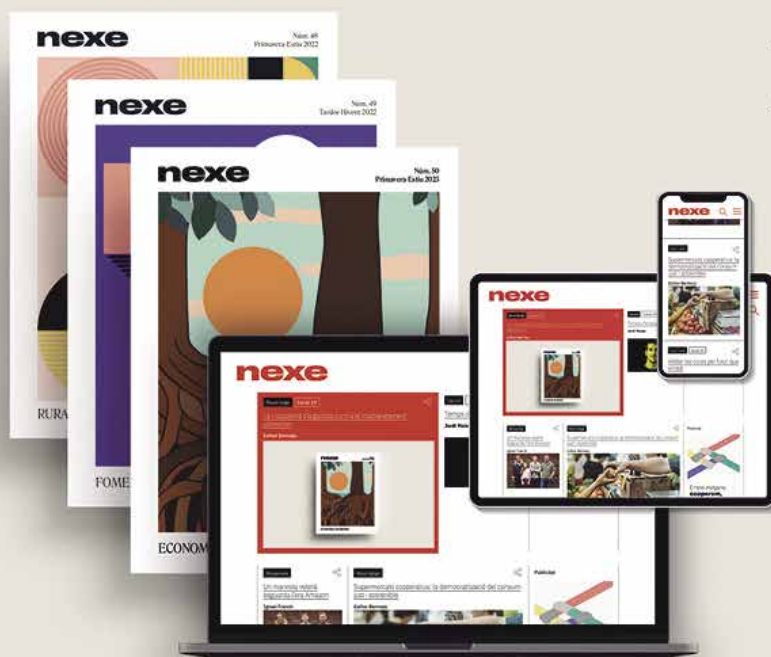
**Cooperatives
de Treball**

Federació de Cooperatives
de Treball de Catalunya
Premià 15, 1ª planta. 08014 Barcelona
Tel: 93 318 81 62 · Fax: 93 302 18 85

cooperativestreball.coop

Participa de
la transformació
social!

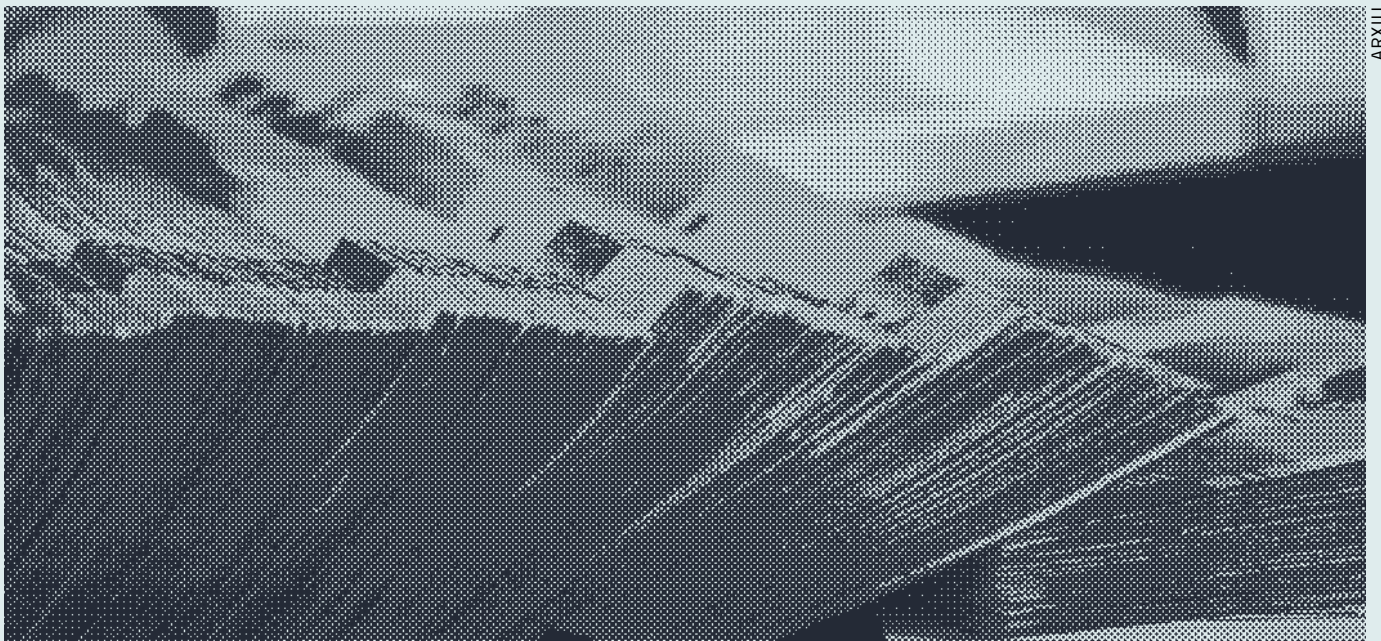
T'ho expliquem a
nexe.coop

Josep Busquets
@Rocaguinarda

PARAULES CARREGADES DE SENTIT

Dir el simple mot “prou” és dir una paraula més, que s’entén el que vol dir, i aquí pau i allà glòria. Això ho podem considerar normal en quasi totes les paraules, però on pren realment sentit és la seva aplicació adequada. M’agradaria remarcar el valor de les paraules com una dimensió que penso que sovint la intenció de la seva aplicació no respon al lloc adequat, o al revés, sent adequat, no té la ressonància que mereix. Parlo de la descontextualització d’un text i la recepció a una realitat concreta, o bé de ser menys tinguda una expressió. Sovint passa que paraules de fort contin-

gut queden diluïdes com una pluja fina que llisca i s’evapora ràpidament. També, que amb el temps hi ha expressions que agafen més força que d’altres, ocasionalment o per quedar-se. L’evolució de la societat va acompanyada del llenguatge, i les seves expressions prenen sentit propi en funció de la vida mateixa, i també l’entrada d’expressions noves sovint se sobreposa a les pròpies o tenen un significat nou. Tot plegat fa que es vagi fent cada vegada més complexa la gestió comunicativa, si el que volem és entendre’ns bé i aviat.

AFXIU

Aquesta mena de preàmbul és per emmarcar aquesta realitat en un món canviant amb traços molt marcats d'evolució a una gestació de quelcom nou i disruptiu, que farà modificar moltes actituds i, entre elles, el llenguatge, tot pensant que aquest és el vehicle que hi hauria d'ajudar. Crec que ja hi estem, i crec important ser-ne conscients i participants.

Entenc que, en el procés mundial on ens trobem, hi ha un canvi de paradigma, i dins d'ell una sèrie de mots que poden jugar un paper rellevant si els sabem introduir i donar-los sentit amb força, a part dels nous que aniran sorgint. Només n'agafo un, que per a mi és molt central i penso que ho ha de ser per a tothom. Parteixo de l'arrel grega del mot, perquè ja els grecs hi donaren importància: la *hibrys*, que etimològicament podem traduir per *desmesura*, o sigui excedir-se. Està en el terreny oposat a la sobrietat i a la moderació, i manifestament relacionat amb l'ego conscientment desmesurat.

Aturar-nos dins el brogit del viure actual, de les presses, i mirar-nos directament al mirall com a societat i sense apriorismes; no ens resulta impactant aquesta realitat de la *hibrys* a dia d'avui, la desmesura descontrolada i ufanosa? Qui s'escandalitza del que és més evident que mai i és l'arrel de totes les perversions? I a qui motiva fer-hi quelcom, més enllà de ser sabut i reconegut i en el millor dels casos motiu d'una indignació continguda en un mateix, però estèril? S'entén com a actitud col·lectiva, però també personal. No és per pensar-hi i derivar-ne quelcom de pràctic?

No ens assenyala on rau el punt central de la nostra atenció i repte moral des d'una resposta ètica? Donant un pas més enllà, cercant en un altre mot per donar sortida a aquest pou que és la

cobdícia, que, amb miopia, passivitat o malícia, entre tots i totes hem alimentat. Una desmesura acceptada i normalitzada per acció o omisió que avui hauria de clamar al cel pels seus efectes dramàtics que se'n deriven? La paraula a la qual em remeto ara és *prou*. Després de qualsevol diagnòstic podem esperar-ne un tractament, doncs sí. Ja n'hi ha prou de dir que tenir més és sempre bo i millor. Prou de mentides i omissions. Prou de desigualtats escandaloses i creixents. Prou d'injustícies flagrants. Prou de girar-nos d'esquena al canvi climàtic. Prou al seguiment acrític de les coses. Prou a la prepotència i veneració al diner. Prou al consumisme compulsiu. Prou de deixar que un altre pensi per nosaltres. Prou de no fer res perquè els drets humans es compleixin. Prou de la por a fugir d'una falsa seguretat. Hem de saber dir i dir-ho ben fort: prou a la desmesura.

Hem d'arribar a avergonyir la prepotència conscient del qui es mou en desmesura i se'n vanta. Sí, avergonyir, no avergonyir-nos per no haver tingut "èxit", per no haver "triomfat"... (fent diners) en la vida. Models que venerem d'una societat, que ve de lluny, i ha de resultar intolerable. Perquè, en naturalitzar uns ídols que triomfen en la desmesura, som còmplices de la desmesura i el desvergonyiment. Els qui viuen bé en l'abundància són mostrats sense rubor, i provoquen en la gran majoria, més que rebuig, enveja: Una anomalia que ve de lluny i que en ple segle XXI s'ha de poder revertir començant per dir **prou** amb fermesa i convicció.

Sintetitzat, reduït en poques paraules fora dir: **prou a la desmesura**. Demanaria incorporar aquests dos mots carregats de la força que tenen com a vehicles dialèctics; altrament, si no ho fem, seguirem naturalitzant i normalitzant allò que ens fa esclaus.

ARXIU

Fer-se gran *ja* té futur

Fes possible una altra vellesa,
inverteix en el 1er projecte d'habitatge cooperatiu sènior de Catalunya

Adquireix títols participatius des de 500€
amb una remuneració del 2,25% anual a 4 anys o 2,5% a 6 anys

TORNASSOL

---

tornassol.coop

La plataforma per
finançar l'habitatge
cooperatiu

Arriba la **retribució flexible** a l'economia social i solidària i tercer sector

Disposa de més
amb el mateix salari
contractant despeses
del dia a dia

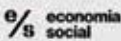

TANDEMGO

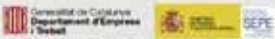
by TANDEM SOCIAL

Promou:

 e/s economia social

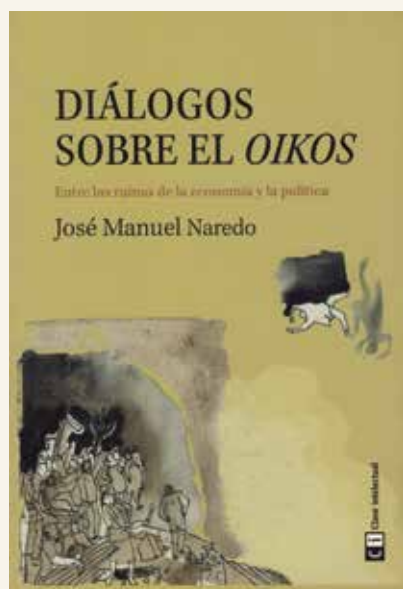
Finança:

Vols provar la plataforma sense cost? Contacta'ns!
tandemgo.coop

Entre les ruïnes de l'economia i la política

Ricard Pedreira
Economista

Oikos, l'equivalent a casa en la Grècia Antiga, és el conjunt de béns i persones que constituïa la unitat bàsica de la societat, amb el cap, la seva família i els esclaus, que vivien junts (Viquipèdia *di-xit*). Semblava interessant.

Llegint la contraportada del llibre, però, vaig pensar renunciar a redactar la ressenya. El contingut era del tot pessimista. “Diagnosticar absurds”, “Món de depredació i polarització social”, “Crisi de civilització que arriba a dimensions planetàries”, “L’economia i la política que acostumen a presentar aquest status quo tan crític com menys dolent de tots els escenaris possibles i a pontificar que no hi ha alternatives, enlairant proclames i discursos que serveixen per apuntalar realitats oposades”. I continuava... Per animar!

Però en començar a llegir-lo, la cosa va canviar. El llibre consta de quatre entrevistes. Primer, alguns aspectes sobre Agustí Pedrazzoli, el primer entrevistat. Una tuberculosi de joventut “que el fa addicte a la reflexió i la lectura”, el pas

per la facultat de Ciències Polítiques i Econòmiques i l’Escola d’Estadística de la Universitat Complutense, el seu treball a l’Institut Nacional d’Estadística, “amb més temps lliure, però menys remunerat”. Després el pas per una consultora, funcionari de l’Institut Nacional de Estadística, “amb possibilitat de formació, recerca (París, OCDE) i militància”. I el seu contacte amb els Cuadernos del Ruedo Ibérico, com a coordinador i finançador, amb Joan Martínez Alier.

“No es pot parlar de mercat com un concepte homogeni”, sinó que hi ha mercats diversos. Una idea prou lògica. Els seus comportaments són diferents, si es tracta de mercats patrimonials d’accions, d’empreses, d’immobles o de terrenys, o si són mercats de mercaderies. I, a més, aquests es poden dividir en processos i productes, creant un conjunt de maneres d’analitzar (i d’actuar) que cal conèixer de forma diferenciada.

Un tema també actual és el de “la tercera fase d’acumulació capitalista”. Després de l’època de “colonització i apro-

piació per les metròpolis dels territoris i riqueses de les societats perifèriques”, a la qual va seguir la fabricació en massa i venda de mercaderies, avui estem en una fase en què les empreses més potents, amb el suport dels estats, posen en marxa projectes gegantins, obtenen contractes, reclassificacions, concessions i s'enriqueixen, distanciant-se dels nombrosíssims projectes mitjans i petits, en un procés d'imprevisible final.

El segon diàleg és amb Eva Lootz, artista plàstica i ecologista que pregunta a José Manuel Naredo, entre altres, sobre com es pot aconseguir que el sistema econòmic es vagi adaptant a les exigències ecològiques.

A la pregunta sobre les eines per a la conscienciació de les persones sobre la conducta ecològica, Naredo matisa que, quan es parla de ceguesa sobre el tema, aquesta és voluntària, per tant no cal només crear eines, sinó aconseguir la voluntat de veure la situació. I aquest és un tema d'actuar sobre els conceptes interns i comportaments personals, que

va més enllà de campanyes generalistes de conscienciació.

Naredo proposa bàsicament la “informació, referida al territori i als recursos naturals” i al funcionament dels sistemes tant ecològics com econòmics, com l'aigua, els sistemes urbans, l'agricultura i altres.

D'altra banda, critica el Tractat de Lliure Comerç amb els EUA, ja que “aplanar el camí perquè les empreses transnacionals actuïn pels territoris d'altres països, donant llibertat d'exploració als poderosos”.

El tercer diàleg sobre el panorama urbà, territorial i ambiental és una conversa amb José Fariña, catedràtic de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Madrid. (P101), pel seu blog, per servir com a “model –diu– a la joventut, una referència a qui mirar”.

Hi ha preguntes importants (i respostes intel·ligents). Per exemple, Fariña pregunta: Penses que el canvi climàtic és el repte més important amb què s'en-

fronta la humanitat? I Naredo, respon: l'anomenat canvi climàtic, més que el principi del problema, és un simple reflex del deteriorament cap al qual la civilització industrial està empenyent el planeta Terra. No havia sentit una resposta més clara.

El quart és un conjunt de diàlegs sobre el treball, amb preguntes com si el treball és una condemna o un mitjà d'autorealització. O si seria convenient garantir el dret a ingressos, deslligat de l'obligació de contribuir al treball. Els participants són José Manuel Naredo i Jorge Riechmann, “animats” per Olga Abásolo.

Els mateixos diuen que “des de fa segles se sap que no hi pot haver llibertat ni igualtat per a tothom, sinó van acompanyades de fraternitat o solidaritat”. I també que “caldrà evitar que ningú fos tan pobre per haver de vendre's a qualsevol preu... i que ningú fos tan ric que pogués comprar d'altres a qualsevol preu”. Però tots sabem que ni una cosa ni l'altra són reals i en realitat, les dues possibilitats existeixen.

NAREDO, José Manuel

Diálogos sobre el Oikos

Madrid: Clave Intelectual, 2017

ISBN 978-8494634376

142 pàg.

Aquest llibre el trobareu al
Centre de Documentació
Cooperativa

Fundació
ROCA GALÈS
CATALUNYA

PREMIS ECONOMIA SOCIAL'23

MÉS DE 9.000 €
EN PREMIS

ELS MILLORS TREBALLS
DE FI DE GRAU, FI DE
MÀSTER I DE POSTGRAU

Fent el teu treball sobre
una temàtica vinculada a:

**ECONOMIA SOCIAL
I COOPERATIVES**

Premis de fins a 1.100€
(més de 300 € en productes
i serveis del mercat social)

Últim dia per presentar
els treballs:

10 de juliol de 2023
premis@rocagales.cat

Bases:
economiasocial.coop/premis

Formulari
bit.ly/premisESS2023